

Бас мыйм 9 нүгүтөр улуус мушьяадын учараттаах XVI сессията буолла. Сессияны улуус мушьяадын председатели А. Р. Саргыдаев салайан ытта.

Сессия барата 12 бопшурус көрүлүбэ:

- «Чурапчы улууһун 1998 сыллааҕы бюджетын туһунан»,
- «Улуус администрациятын структуратын туһунан»,
- «Олох-дьаһах, коммуналнай хайыыстыба управленийтын начальнигин В. И. Никифорова итиргэттип туһунан»,
- «Ыйчаат дьомаларыгар управление начальнигин Д. П. Ефимова итиргэттип туһунан»,
- «Улуус администрациятын усулбагыр экилэри киллэрини туһунан»,
- «Славобордани фондотун балаһыманыатын итиргэттип туһунан»,
- «Наһаа үт алаана, Лабийа уонна Хаһыах ирдэһиннэлээх докумунар регистрациялааһын туһунан»,
- «Чурапчы улууһун бочуоттаах граждандарын аатын Н. С. Решетниковка итирин туһунан»,
- «Болтонотоосу култура дыаһитигэр В. А. Саввин аатын итирин туһунан»,
- «Алаһа участкастаары хотодайствотын туһунан»,
- «Амиа участкастаары бадысыбатын хотодайствотын туһунан»,
- «Ууттан эмсэбэлэһинникэн субюостон улуус депутаттарын итириматын туһунан».

Сессия туһунан матырыйаалы хаһмат аныгыскы чөмөхүргэр аармакхыт.

«СО» көрр.

«СОВ. КОПП.

**ДЕПУТАТ ИНТЕРВЬЮТА:
КУӨХ САЙЫН САХАНЫ ИИТЭР**

[illegible]

Улуу ахивын кытта көрүстө итинизэ норуот ту-
стунан биллерилибит улуу кичи балыһатын ту-
стуну объектар сырытта, коллективы кытта көрүстө.
Депутат быыс булан редакцияда эмиз ыалдьыттаата,
таһыт араааччыларыгар аһаан интервью биэрде.
Ону кытан аллара билсин.

—Алексей Прокопьевич, дэ бу сырыыга туох сыал-моторуктаах кэлбиккин хаһыат баазааччыларыгар бэлэтиир эрб.

—бу хүмүүртэ дунтаттар бары улуустарынан, бий-
бордыр уркуунтарынан сэлдэбэйт. Маньнык көрсү-
лүү албыр ийиэхтээх. Дунтатка, биир ойнук нэни-
лэжэбэ да хардарыта сибээс баар буолуохтаах.
Ойон дьон тыаһын-оһун истээри уонна бу сырыыга ха-
мса уутун нэдээһингэр түбэһиит улуустартан биир-
этэр, буомаргытынан, балаһаанына туругун билсэр,
ингэр сэлдээхтэрин.

—Активтэй хэлтэж хүсчүүгээр сыртыгтаймт, талын-
хуудыг шийдэгдмт. Итигээ барь да сэнгэрээ, эбэрдэллн
хүсүбүт тая хаагайсыгыбагыгар сыйлавнаах Ид
Эрчин илыммыт үе докумуонун тушунал эмлэ азын-
... — Эндээс өөрөөр зогсох аргагүй буулаарай?

—Тыа сирин табаары огороочуларыгар икки суо-
луунан чэпчэтинилэри көрдүүбүт уонна олору олоххо
ыалдьыһыгэ салгыы үлэлэһэбит. Бастатан, иэһи сөтүү,
иккиһинэн, ити хабадаттан босхолоон тыа сиртэр
тыһынаах харчы тийиштэн хааччыйыы суолларын,
Ылалыт, үлэлэһэн, күөскэ туруорсая дотация кэлэрин
сигиһэбди, аны ол кэллэринэ да үксэ иэскэ тутуудан
хаалара эмтэ буар. Онон иэстэн босхолоһор суолбут
буор, ол өбүтэр кыһын сөтөн кэбиһии этэ. Итинэн ик-
ки суолуу көрдө буор хуоаары ылыныһыт.

Уураахтан сагалыхха, бу нэин уһатым туһунан. Манна тым сирттар бюджеты ыһынан фондаларга, хо-
лобтор, пенсионнай, үлэлээх буолуу, медицинскэй, со-
циальнай страховкалаларын фондаларыгар 1998 сыл
тохсуйуу бастакы күһүнээри туругунан 300 мөл.
тохсуйуу бастакы күһүнээри атылар, ону төлүүрү 5 сылга уһа-
тык, таһаа нэстээх этилэр, ону төлүүрү 5 сылга уһа-
тык, ол эбэтэр тоҕорон кэбистибит. Маны ылымт да-
һыт кэбистэкини, федеральнай фонда буолаада.
Тым ыллараан уһатын эрэ биэрдибит. Бу да улахан
мичэтит. Аны икки сокуоммут туһунан, Бастакыта
ыһааһымыстыбатын табаары огороочуларын рес-

публикацискай уонна мнэстэтээди бюджетка полуокка
постэриг согуу туһунан. Итинэй 75 мөл. солк. согул-
дуо, ол иһинэр 7 мөл. солк. республиканскай, 68 мөл.
солк. мнэстэтээди бюджетка мөһө. Иккис сокуоммут
книинэммит федеральнай дэс. Табаарынан дииг үксэ
уматыы-субууох матырыйаалларынан арыллыан ту-
һунууларытын. Ол аата бу нэс-күүс согуулан хаалар
дээн буолбатах. Ис хоһооно дииг, табаары аһаарыччу
8 бааһа дуу, Бүөтүр дуу буолбакка, манар республика
байата толуктурга мэккүналата ол сокуота быһа холу-
һан 500 мөл. солк. таһа эрэ. Бу итинналибитэр уоп-
сай суумалара 1 млрд. солк. таһа.

[illegible]

—Ким ындзыртын буоллаҕа. Тыа сиргэр, тыа хаһаайыстыбатыгар сыһыаннаах өссө ханнык сокуоннаах кэрэхтэхтэни бөлөмүни сылдыаҕың?

— Республика Государственный Мушьявие (Ил Түмэн) Бөрөстөнүктөлгөн палататын депутаттара «Тыа хаһаайыстыбатын кооперациялааһын туһунаа» сокуону муус устар ыйга ылыммыһыт. Аны «Бултааһын уонна булт хаһаайыстыбатын туһунаа сокуон ыраһыага көрүлэр. Мана даһатан эттэххэ, эбэх сокуоннар үн-харчы өттүнөн тирээх суох буолан ылыммыбатар. Убүсүн иэктиэтэ суох сокуоннары ылбатах ордук. Чахчы көмөлөөх, наадалаах диэбиттэригэр үлэлиэбит, олар олоххо киирэр механизмнары бары өттүнөн толкуйдуубут, маннааха хас да төгүл наарааһыт буолар сылдыбыттара.

—Государственный өйбүл, дотация табаары оторооччуларга, чуолдан, биниги улууска 1996-1997 сс. си-
та-хотө түэрдиллибэтэ. Бу туһугар барылаа илик илс
буоллаба дии. Оттон Президентит М. Е. Николаев
дотацияттан аккаастанар, ол суох буолары туһунан
хаста да эттэ. Бу туһунан эи өйдөбүлүгү хайдаһый?

—Государственной өйбүл баар буюулохтах уураа онук дабаны. Быйылгы сылга ити сылга 390 мол. солк. тахса көрүдүнэ. Бу тыа хайайыстыбатын производствогыгар дин ааттан. Итинэн 62 мол. солк. быйырынгы иэс кнрэ сылдыр. Бу көрүлү-бүт харчы баар. Ол гынан барап оуоха араас суол этиилэр кнрэлэр. Холобур, уматыкка, оуунооха бэйэм тыынаах харчынан бириэххэ дин курдук. Маныха тус тутунабын. Харчылаах киши бэйэтэ ону ылап тутунап дьарктанарынан туһанын ээ. Баар уматыкка, тех-никага эбэтэр сылдыга ыттын.

—Ты хааайыстыбайы хаачыйар, өгө өгөрөр

хаан-уруу тариглалар дэвнэр бэллэр. Ол курдук, улусна бэлр «Чурагчы» кооператив, эт-үүт комбинатин эбэтэр «Чурагчыагрозстрой» АО курдуктар. Ба-
дари тух чэчэтинилэр олоһулуохтарын собуу, бэллэр?

Чопчу эт-үүт комбинатын, кооперативын этгэххэ, тым хаахаймстыбатын бордуусуяатын онгөрөн та-
хаараачыгтаа кирсэр. Чөнгөтнэлэхтэр. Манна бүгүн
активна кытта көрсүхүү муньяаар барыстан ыш-
лар шолуокка кэсэтин тура сыратта. Кырдык, РФ
НДС туһуван сокуонугар дөтүтүү элбэх. Холобур, эт-
үүт комбината бордуусуяаны тэрлэтэлэртөн тутар,
атымылаар буоллазына НДС кыраы төлүүр, өттон
чааһынай дьонтоо ылар түблэтэлэртэр ити шолуок
кыраан тахсар. Онон «Чуранчы» кооператив элбэх
шолуок төлүүр. Манна бийиги республика иһинэи ба-
йэбит сокуону ылынар бэрэниинх суох. Ону шолуок
инспекцията, Уи министерствота, прокуратура да
билдимиэт.

Ити эхээр, республика Правительствын кытта бийиги Ил Түмэн депутаттар, бизнесилара бириг үлэлдэн Федеральной сокуонга уларыттылары кыл-лэриг үлэлдэбиз, бэйбиз этибизин РФ да мы-тан турабыт. Онон адыс сууланан кэбиспэнниз, Маны бийбардааччылар эмиз өйдүхтэрин каада.

Агуйн предпринимселары этэр буоллахха, ол курдук ити «Чурапчаастроострой» АО өгөмү өсөрөр тарилатара кинирер. Машиыктарга эччэтинин киллэрер туһуран туруорсуубуу ыһыйан ааспата. Провителъство утарда.

—Тыа сириттэн турбут депутат бийымтыһын ол
гүһүнү балаһаманыыны биллэрин-көрдүтү, ону көн-
нөрөгө үлэлээһин. Уаууска эмнэ хайыс да кэллин.
Дыа итилар ойнох туох санааны, толкууу хаалларал-
ла? Санаа, туох түмүктэри олоһунуун?

—Түмүүктэри өгсөрөр буолаллаха, государственный комитет өгсөрөр таһаарааччыга хайдах көрүлүбүтүнэн уонна өнүк кээмийинэн тыһинаах харчынан тийэрэ буоллар, балаһча ситиһиллэһибибит диэх этибит. Иккисинэн, Россия хотугу оройуоннарыгар тыа хаһаайыстыбатын бородууксубатын өгсөрөөчүлэргэ РФ сокуоннарыгар уларытыллары киллэрэн, даппа чөпчөтүлэри өгөтүрүөххэ наада. Биллэн турар, Россияны кытта биргэ үлэллэһэн, түрүөрсэн. Итинник чопчу түмүктөр наадалар.

—Алексей Пронольевич, түмүктөр улуус олохтоох-
муктар пайданып, калың өнүктүрүп туруу баарынан этэй?

—Саха киһитин үөрэр-нотор кэмэ—ыһыах чугаһаа-та. Бу биһиги бэйэбитин саха дии сааһаарбытыгар, өйдүүрбүтүгэр улахан бырааһынныкыт. Ол кэрэ кэм кэлэн иһэринэн үбүрдэлэбит. Ыһыах кэпиттэн үлэ-хамнас кууска барыаҥар эрээбит. Куөх сайын сааһын нитэр. Ол быһыл өлгөн буоллар ханнак. Бэ-йэни эрэннэххэ, көрүнүүххэ, өччүтүгэр эрэ ситиһи-баар буолуо.

С. СМЕРНИКОВА.

Кандидат С. СМЕРНИКОВА.

**ХАЛААН УУТУГТАН ЭМСЭБЭЛЭЭВИТТЭРГЭ
ЧУРАПЧЫ УЛУУХУН МУННЬАҢЫН ҮНГҮРҮҮТА**

Хэвэстаймллаах Чурагчы улуушун олохтоохторо!
Биймд саас Саха республикатын үрдүнэн халаан
тутууш эмсэбэлээһини хайа да сыллаабыр улахан.
Байгил улууспутугар Амыа өрүһүнэн уу олус улахан-
нын кэлэн Мындагаайы, Мырыла бөлүөлэркэтэ ууга
илларбиттарын, итинэн олорор хаһаайыстыбалар,
Сеприилээһин дьон сөбүмэр ороскуотка тэбиллибиттэ-
рин бары иэтэ, көрө-билэ олоробут. Бүтүнү аавы-
нан ороскуот суумата 16 мөд. 583 тыһ. солкуобайга
төнүстэ.

Халаан уутугар ыллэрыттар элэкторун-дыахта-
рып чөлүгөр түбэригэ элбэх үлүдөр мытылла турал-
лар. Кинилэргэ көмөлөһөр тыллаах анал комиссия-
лар Республика үрдүнэл, эмсэрэлээбит улуустарга, ол
һингөр биһиги улуусу туттар тэрилиннилэр. Көмөлөр
күннэгэ оһоһулла тураллар.

Улсуус олохтоохторо алдырхайга түбэспит биһр дойд-
дулаахтарыгар көмөлөһөргөн гүөра турбаттар. Бу
измнэ 7678 устуука араас мал, 8 мол. 930 тнб. хар-
чы хомулууна. Уу алдыһыт сардэригэр суол, сибээс

Бийиги Чурааны улууһун Муньабын депутаттара ууга эмсэҕэлэбит дьон ыар кыһалчаларын толору өйдүүбүт. Саамай кылаабынайга улууспут дьоно-сэргэтэ биир түмүүлээх, ыараханы туоруурга дьулуурдаах бодууту баада.

буолуута баада.

Бу марахан кэмгэ күндү биэр дөйдулаахтарбытын —төрлөтэ үлэһиттэрин, баарынай хаһайыстыбалар чыапчыларын, иттык-мааны кырдыабастары, улуус бары олохтоохторун Улуу Мунибаа номонү огоругуну оссо күүһүрдэргэ ытырар. Айылга таһаарыт улахан хоромньутун тсоратаһымта, эксэцалаэбиттэргэ күүс-номо, тирэх буолууга бары бүттүүн турунуохтара диэн эрэлбитин билдэрэбит.

Чоппонь улуунун Мунибаа,

Цурапчы улууһун Муһинаба.

ОЙУУР УМАЙАР

Аргайх сыллаамыта үлэбэ кирибит санэпид-
станции дьэстэни аңар кынаатыгар бааласпыт
уластуабы федеральнай казначейство хонтуо-
ратыгар кириээт, кэпэс, күн уота эргиччи кө-
рүү түһүтүрдээх хоско баар буола түһэбин.
Хэс остуол ахсын кэриэтэ баар аныгылыы аа-
һар-сүтүтүүр, киллэрэр-таһаарар компьютердар
инженеригэр биридии киһи олоһор, киһилэр
уопчазар. Уу-чуумпук, ити тэриллэрин эрэ
кытта үлэ-тириэс дьон сирэ тутта харахха быра-
һылар. Халтас аанынан иһирдэ дьобусе каби-
нетка начальниктара Н. Н. Иванов биһир киһи-
лэр олоһоро. Күүттэрбэһэ бүтэн-оһон, аны
бэйэни көрсөтөбит. Ол, биллэн турар, үлэ-хам-
нас түһүнн.

[illegible]

Ды баартап улууска төһө үн кииринитин, тахсым-
тын ханьыдаан көрөххө. Ол курдук, 1996 сыл 10
миллар (тоолуу сыл буолбатах) улууска 11 млрд.
50 млн. солк. үн дохуот киириниттэн, федераль-
ны бюджетке 2 млрд. 483 млн. солк., республика-
дыкка 16 млн. солк. уонна олохтоох бюджетке 8
млрд 817 млн. солк. тымырлан барбыт. 1997 сылы
сүүрүк барыта 9 млрд. 510 млн. солк. үн кииринитт-

түн, Федеральной бюджетке 4 млрд. 18 мөл. солк., республикатаарыга 149 мөл. солк., уонна олохтоох бюджетке 5 млрд. 343 мөл. солк. барыт. Манаа быһаардахха, нолуоктан уонна атын источниктартан дохуот ииниригэ кыра, Быймагы сылга бу өссө адым-айым чинчиллэх. Бу сылга үүтүн иһэрэни, Федеральной бюджетке 956 тыһ. солк., республикатаарыга 18 тыһ. солк., олохтоох бюджетке 886 тыһ. солк. таа-рыалан бөрүлүннэ. Бипри чуолкайдыхха, нолуоктан нолуок олохтоох бюджетке барар. Ити РФ уонна Саха дуогабардаһаннар трансферт суотугар.

— Итнэн, сэнкэ өйдөөбүт буоллахха, дууска кэлэр федеральнай бюджет бүүт бүтүмүнүгэ иһинки өртүгэр эһигинэн кэлэр уолга өскө хонтуруолланар буоллаҕа, Очкотутар, биллэн ил буһунар, ил расче-най-кассовай киһи кудуктан сөхтүүлэр, функция-ларын сүтөрөөлөр дүө.

—Биллнгийнг агаарын тэрлэлтээсхлээт диван мээндээ элбэгтэй. Нийтийн өргүүтэр, кырдик, бары тэрлэлтэй (бюджеттай) биллнгийн, казначейство эрх олгох аахьахтар, Хамнастара, нолуоктара уушга нэлэр федеральн кредиттер, ссудалар, шинээмнэ програм зэвхэр өлтэр-харчылаара, Ойлогугар бааннар сыйм суох буолон биллэхтэхтэр. Россия үрдүмн үн-харт билр сыймэ казначействоа кишкээнэ. Биллнгийн тымнаах харчы биллнгийн ааснат, ити бастакы тэрлэдэрбит хамнастарын дуогабардаһан расчетнай кассовой кишкэн (РКЦ) ылаалар. Оттон биллнх липовой эрх ссэттара нэлэр, ону ити РКЦ ылаатабы

—Хонтуруулзуур төрлөг дээ, эдбэх. Хонзууһаа тахыбат дуо?

— Бэрэбэркээн бари тэрилтэлэри хабар соруу-
таахыт, Кварталынан, ыгдарынан былаан өгөстөн
үлэшилбит. Тэрилтэлэри, билингары, налоговай инспек-
цияны эмнэ көрөр быраантаахыт. Бэрэбэркэлэри
мытарга атыттары кытта (ГРУ, налоговай инспек-
ция, үи управлениета, билинар) хобуланын тахсар.
Бу законодательнай базабыт ситэ-хотө илвенттэн.
Ылан көрүт, биир эмэ тэрилтэни билигин налоговай
инспекцияттан кэлэн бэрэбэркээн бариыттарын
кэнниттэн, тута аны казначействотан тийэрбэит биэр
суол. Бу тэрилтэ өчотугар биир сылхатыгар нилтэ
ыстараантанар. Кэниинимит үбү сылаа суох туһанын
баар түбэстэтигэр дымыланы СР Федеральнай казна-
чейство управлениетыгар түһэрэхинити сөн. Ула-
хан ыстыраабы, 124 мал. солк. 1996 сылга улсоти-
бобществодо түһэрэн турабыт. Казначейство отде-
ниета атыттары кытта бииргэ холбоһуктаах бэрэбэр-
кэни эмнэ ыытабыт. Бу ордук кодьүүстэх. Төһөгүн

үеийг ахтыгитым. Түгэснийн туһанан эгэххэ, улуус-
таады налөгөөй инспекция республикада билээр
күүстэх сулуусна. Холбоор, ааспыт сылга феде-
ральной бюджетка полуеи кириинтэ 107 быраһыан
тороруулубута. Бу билиги үлэбигитэр чэпчэтин. Кат-
ночейство отделениета сага да үлэлээн эрдэхинт.
Үгүстэр билэртэр. Бастагы сылбыт бааныи огостуу-
та, төрөөлүинтэ барбыта, иккис сылтан аналбытынан
да үлэлээн эрэхит. Бу нилгас кэн. Отделение 11
үлэинтэрэх, бары анал үөрөхтэх специалисттар.

—Күннээмийт федеральной кредит элбигнэн кэлэр буоллар, Маньаха аналланан туһаммат буолуу пач-чыллар булар дуо?

— Табархайтай кредит сүүрэнхэн чухал, уматынхаа нэлээд. Ол да яара, тэгмэт эрх бэтэрээ өртүнэн. Атын кредит суух. Овоон улахын зайн, смаланон тугаамаат буулуу дээн эмнэ суух бууллага. Бнэр үкүгүн онон да казничейство үлэтэ-хамнаа нэстүбэт-биллн. бэт. Атын нэлээд федеральный үн-харн, этиллибгитн курдук, хамнаа эр, ол аадрыстаан, лицевой счегууан ыгтыллар. «Кызы» уонна Дорофеев чаһынай предпринятеларын ыгтыадын. Ол эрдэ нэлээд тугаамаатлыбыт кредиттэрн улууе дыбалтата хонтуруулауура. Олор тоһаруулаһубт кредиттэр этэ. Россия републикада бнэрбэтэ удуутарыан тугаамаат халалбыт. Дыннэр, пүннннн симэзньбэжэ, ол нэлээбт харн-агтыһаа харчаны оноро сэлдэмахтаада.

[illegible]

—Дыя, бавр. РФ Федеральнай Казначействотын кылаабынай управлениншта контуруоллуур. Кытаанах контуруол-бйирэхэ быһаарылах, үлэстэбит иһин сыл-бытыгар бэрэбизирэ иккитэ кэлэн барда. Оссө төгүл чикэттэххэ, Правительство иккитэ—Казначейство буолар дьылбылаах. Онуука бараан да илэбит. Ол ту-
кунан бу дьыл мам ийыгар РФ Ыбун министр М. Задорнов РФ Федеральнай Казначействотын кылаа-
бынай управленинтин үлэиститин кытта көрсүһүү
сөптөх доһоһуулар төрөй бэлэттэстэ, эттэ.

Дээ, итгэвчтэй илэж үзсэнээрээ сонгуурийн тэргүүтэйгээр
хүснэгтээр, Сохууныг дүн баар: үбү-харчмын түтүү,
эргэтийн хурдны дүнхуу суулгадах бичигуусуугуу
эмнэ тэгсү огуулуулэх реформа мэдэмгэ,
бу нэм да агаарын хурдны баардын санаабаар
дүнхуу калачейство отделецийн нөгүү баар эр-
рин, Оттон санга-санга хурдны, начальник Иван Ил-
новичтай сагалзан, бу калачейство ядас эдэр дүн
кэлбхтэр. Од эмнэ түбсөхтөө буюлбаар бичимлэх,
эдэр дүн бу нэм баттахан үүнхүхтэр-сайдмахтара
түрдэгэ.

С. СЕМЕНОВА

данаах 1917 снл үүнн, тохсууну томоорон
та түнн турара. Хайахсн үрэнн баһа,
алаас малыгар Дороефевтарга удьоору ууһа-
маһы ааттар уол ово төрөөн төрөнүүттэригэр,
ийнахтарыгар үөрүү бөрөнү адалбыта. Тыл үчү-
н нахтанн, албаан аал уоттары аһаныттара,
м дэл ааттабытара. Нэһилээккэ оскуола суо-
ныар. Суларачы, Бүтэйдээх оскуолаларыгар үө-
тэ. Сэткэ кылааһы куоратынал, Чурапчынал ик-
куолаан көһө сылдаан үөрэнн бүтэрбитэ. Ово
рунэ чобуо бөө уол этэ. Ылмыран-баһаран ту-
үөрэммитэ, ордух ахсааннга физикаға бастыг
ээтн аатын ылытэ. Чурапчыга директорды
Е. С. Сивцев—Таллан Бүрэ тута бэлэтиги кө-
үтгэл үчүгэйдик бүтэрбит Махсымны учуутал-
арыга сүбэлээн, учуутал курсугар ыһпыт.
н бүтэрээт, уон сэттэтигэр сылдыар Махсым
н аатын ылан төрөнүүттэригэр, чугас аймах-
ны доронну адалбыта.

Максим Дмитриевич учууталдынын Уорбаттан са-
ламын. Билинг-көрүүгө бадалаах эдэр учууталы
Борисовский педучилищетиңар ытталар. 1939 сыллаах
Борисовский педучилищетиң бүтүрүп, Горький
Бүтүрүп Улуу саран сараланың сайыныгар Бор-
исовский педучилищетиң ытталар.

[illegible]

Ово дөңләрнн ууравленнстын начальнигынан үл-
латар.

1947 сэлтан Максим Дмитриевич дийдугар, йахасныка тренер. Дийдугар кэлэат, доруубуйна коммунунэн барар. Манна олохсуйан ахсаан уонна физика учууталынан айымнылаахтык үлэтир, ыал буолар. Төһө даҕаны үрүк үөрэти бүтэрбөтүн иһин, ахсаан уонна физика үөрэбэр ураты дьобурууан бэйэтэ үөрэтин, сайыннаран бэйэтин коммунэ оройуонгар, республикага идэтин төлөрү баһылаабыт учуутал, кудууххай ньыманан ахсааны суоттуула ойууна уонна суругунан үөрэтин албаастарыгар төһө үөрэтэр, физикада олыттары, лаборатория үлэлэри чаҕылхайдык көрдөрөн биэрэрэ, термидинамик, ахсаан коммуннарыан сахалыы быһаарара, муна, техника сонуннарын билиһиннэрэрэ. Түмүк араастык туттара.

[illegible]

ратор техникада умсугуйууну эмнэ киши уйугуйвар-
быта. Нэһилиэни бастаан электрктарэ эмнэ Максим
Дмитриевич үөрэнэччилэрэ олдор. Киһилэр бари
бастаан ахсааныт, физик учууталларың умсубыттар.
Кырдыксыт, ыраас киһили майгылаах кэмгуннест
Максим Дмитриевич нэһилиэгэр ытыктабыллан ту-
һапара. Сүүрбөччө сыл партийнай тэрилтэ секретары-
нан сылдьан үгүс партийнай конференция-
ларга, пленумарга кыттан кэскиллэх кэнэстивлэри
таһаарар. Учууталларга философия, политэкономия-
да семинардары ытара. Киһи сүбэлэрин бройу-
нуу, «Эридикэ колхоз, совхоз салайталара сэнээрэн
истэллэрэ.

«Максим Дмитриевич учуутал сатаабатада, билбэ-тэбэ дээн суох»,—дигэлэрэ бар дьонэ. —Ааттаах сый-һыт, илиһыт дээн киһи этэ. Ылыһаах буолан сэрэ-изэ, куска хойут ырбын тахсыбытын кэниэ, үчүтэ-дик оҕостон Арылһаах Эбэтигэр киирэн илиһиэбэр да элбэх андыны, хааһы сууһарара, илиһиээн малла-рын барыбытын эмпе собонон күндүлүтүрэ. Киһи оҕор-бут илиһиэрэ, ордук үс хос илимэ аатырара. Арыт учууталлар үһүө-төрдүө буолан киһи соботох илиһит-тэн собону собулээн арааран сүтэн тахсарбыт. Саахы-маччыт, дуобиччыт бөрдэ, Николай Николаевичтыын—Тыаһыттыын тэһеһэ оһһиһууллара. Сээрһиһэ сөһөһиһэ Максим Дмитриевич сахалыы ырыһыһы-тоһугу сэгэ-рэн истэрэ. Ол да иһин саха ырыһыһы туһунан «Хо-тугу Сулуһ» суруһаалга бэйэһини санаатын бөһөһтэ-тэн турар. Айыһааттан аһаһыһаах учуутал Макси-м Дмитриевич төрөөбүт айылһатын олус таһыһара, киһи чөгиһэ салһыһыһы убаһан 72 сыл өлөрбүтэ. Киһини төрөөбүт Хайаһыһыһы иһчааттара, оҕолоро 1989 сыл ку-лун тутар саһаһыһар тиһэх суолуһар атаарбыһтара... Уһулуһчулаах учуутал үггө аатын төрөөбүт иһһиһ-гэ, өлөрбүн бүтүһүнүү кэрһэтэ аһаһыт оһкуолота ум-һуһааттар,

Роман Саввин,

РФ үерэбаринтин туйгуна, Чурапчы улауһун
бачуоттаах гыздаһина.

